

AESTHETIC EXPERIENCES BETWEEN REALITY AND FICTION

Leontina Copaciu, PhD Student, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: Aesthetic experiences – between reality and fiction. This paper is a comparative analysis in terms of the imaginary of aesthetic experiences of the two "literary" journals, Parisian journals of Ernst Jünger (1895-1998) and The Business Of Heaven: Daily Readings by C.S. Lewis (1898-1963). Parisian journals is a war diary which is apparently meant to play daily activities outside the front, during the World War II. The business of heaven, subtitled Daily readings is both a reading diary and a journal of spiritual life, reflection and meditation of a complex human being. In this analytical approach we will follow the textual space, which is located between reality and fiction; the journals method of construction - interferences and distances; the themes which are underpinning the textual and the ontological meaning of the two authors (the act of reading and the act of writing - as decisive aesthetic experiences in extreme situations, spiritual formation, temporality, space of dreaming, thanatic experience); the perception of human values and their assumption.

Keywords: *textual space, imaginary of experiences, reading*

Treburii cereşti, subintitulat *Lecturi zilnice*, este atât un jurnal de lectură, cât și unul al vieții spirituale, al reflecțiilor și al meditațiilor unei ființe umane complexe. *Jurnale pariziene* este un jurnal de război, care, la origine, are menirea de a reda activitățile zilnice din afara frontului, din timpul celui de-al doilea Război Mondial. Dar războiul este doar „stratul” pe care autorul suprapune gânduri, sentimente, trăiri, senzații și reflecții personale, astfel încât textul scris se convertește într-un jurnal al vieții spirituale.

În mod evident destinatarul lor este propriul Eu interior/ Sinele autorilor și, nu în ultimul rând, publicul cititor. Autorii celor două romane, C.S. Lewis și Ernst Jünger, sunt scriitori, iar lumea reală surprinsă și evocată, în textul scris, suferă metamorfozări și ficționalizări, în funcție de viziunile interioare ale acestora. Astfel, realitatea se întrepătrunde cu ficțiunea, iar rezultatul este un imaginar literar, construit cu o deosebită noblețe și finețe, asemenea unor „țeserii”, care redau „îlimitarea în limitare”.

Există diferențe de ordin formal, în ceea ce privește construcția celor două texte, însă la nivel de conținut, sensurile se suprapun. *Jurnale pariziene* este construit fragmentar, din corpusuri de fraze, care surprind activitățile autorului din timpul războiului, însoțite de transformările și evoluțiile interioare; de exemplu: 23 februarie 1942, 28 august 1943. Datele sunt în ordine cronologică, dar cu elipse, astfel că autorul nu scrie notițe zilnic, iar „lumea” care compune textul este eterogenă. *Treburii cereşti* se constituie ca un corp unitar și omogen, din însemnări zilnice, pe durata unui an calendaristic; de exemplu: 4 ianuarie, 5 ianuarie etc.

Însemnările jurnalistice ale scriitorului se concretizează în prezentarea vieții cotidiene și personale, petrecută la Paris; obligațiile de serviciu (misiunea sa era de a elabora un material privind confruntarea dintre comandamentul militar al armatei de ocupație și partidul nazist pentru supremația Franței); petrecerea timpului liber alături de prietenii germani (politicieni, scriitori, artiști); plimbările solitare și reflecțiile personale; actul lecturii. Actul creator este, pentru Jünger, o formă de rezistență la atrocitățile lumii din acea perioadă. *Lecturile zilnice* îl prezintă pe Lewis în atitudinile sale spirituale, concretizându-se în probleme filosofice și probleme religioase, având ca suport lecturi filosofice și lecturi neotestamentare.

Temele și motivele pe care se întemeiază sensul textual și ontologic al celor doi autori sunt: actul lecturii, timpul, visul, moartea și valorile umane. Pentru Lewis, lectura este formatoare. Citește Sfânta Scriptură, cu predilecție Noul Testament, și poezii. Își exprimă acordul față de teoria Sfântului Toma d'Aquino, care afirmă că poezia și Sfânta Scriptură se construiesc textual prin metafore. Diferența, însă, constă în sensul folosirii metaforei, care, în poezie, are scopul de a crea plăcere, iar în Biblie, este prezentă doar atunci când e necesar și util, excluzând abordarea estetică. Interpretă lecturi duhovnicești, având conștiința faptului că *atunci când ne îndeplinim îndatoririle religioase suntem precum cei care sapă canale în deșert, pentru ca, atunci când apa va veni, să-i găsească pregătiți [...] Există momente fericite chiar și acum, când câte un firicel de apă își găsește loc pe furiș de-a lungul brazdelor uscate; fericite de acele suflete care au parte adesea de această întâmplare* (citată din *Meditații la Psalmi*, de C. S. Lewis).

Pentru Jünger, lectura este un „univers compensativ”. O carte de bază pe care o citește este Biblia, o sursă veșnic vie de meditație și de consolare. Conștient că Răul este prezent în lume, că armonia coexistă cu forțele distructive, încearcă să caute o instanță absolută și mântuitoare, astfel încât conștiința se repliază în spațiul rugăciunii, îndreptându-se smerit către Ființa Divină.

Timpul scrierii lui C. S. Lewis este racordat la timpul Anului Creștin, care se întinde de la Nașterea lui Iisus Hristos până la Înviere. Anul Creștin este asemenea unui tren care se bucură de *privilegiul de a fi mereu în mișcare fără a lăsa ceva în urmă* (Lewis, 2005: 21). Călătoria ciclică a Anului Creștin este atemporală; ea începe cu prima Duminică din Advent (venirea lui Hristos), cuprinde patru Duminici consecutive, înainte de sărbătoarea Sfântului Andrei. În Biserica occidentală marchează începutul anului bisericesc și înseamnă parcurgerea unei etape în pregătirea spirituală pentru Nașterea Domnului.

Scurgerea timpului deține ritmul, care este un ritm universal ce provoacă la procese reiterative, precum reiese din mărturisirea autorului: *El (Dumnezeu) le dă anotimpurile, fiecare diferite și totuși aceleași în fiecare an, în așa fel încât primăvara este întotdeauna resimțită ca o noutate, deși de fiecare dată este și repetiția unei teme imemorabile. Le dă în Biserica lui un an spiritual; trec de la post la sărbătoare, dar sărbătoarea este aceeași ca întotdeauna* (citată din *Scrisorile unui diavol bătrân către unul mai tânăr*, de C. S. Lewis).

În *Jurnale pariziene*, timpul este principiul formal care organizează materialul jurnalistic și este reprezentat prin anumite simboluri, precum sunt clepsidra, melcul spiralat și șarpele, prin care se construiește motivul „eternei reînnoiri”.

Motivul „eternei reînnoiri” se regăsește atât în ordinea discursivă, cât și în imaginarul poetic, prin câteva elemente definitorii, precum tehnica retrospectivă, viziunea arhetipală asupra istoriei (crede că războiul troian este modelul mitic pentru război și crede că o grădină este Paradisul arhetipal), ritualizarea, mărturisind că *latura mai plăcută a vieții este aceea care se bazează nu pe schimb, ci pe repetare* (Jünger, 1997: 81).

Autorul amintește cu predilecție de clepsidră, folosită ca metonimie pentru timpul care revine asupra lui însuși. Melcul spiralat simbolizează temporalitatea circulară, permanența în schimbare și echilibrul în dezechilibru. Șarpele este un simbol izomorfic, temporal, care apare frecvent în visele scriitorului, în istoriile trăite, povestite sau citite. Simbolizează reînnoirea timpului și taina morții, prin trăsăturile specifice pe care le are această târătoare, adică regenerarea prin năpârlire, respectiv ascunderea sa în pământ.

Lewis problematizează moartea din perspectiva religiei creștine, ajutându-se de Noul Testament. Prezintă *Judecata de Apoi* ca fiind *o judecată infailibilă. Dacă va fi favorabilă nu vom avea nicio teamă, iar dacă va fi nefavorabilă nici o speranță că ar putea fi greșită. Vom ști că suntem așa cum s-a pronunțat Judecătorul: nici mai mult, nici mai puțin și nici*

altfel (Lewis, 2005: 119). Prezintă *Divorțul dintre Rai și Iad*, în spiritul căreia afirmă că *viața omului este asemenea unui copac, se îndepărtează de unitate, iar făpturile se distanțează una de alta pe măsură ce devin mai desăvârșite* (Ibidem: 120).

În *Jurnale pariziene*, ideea morții este strâns legată de motivul visului. Visul este o zonă de urgență a arhetipurilor universale; autorul mărturisește că *ne visăm lumea și trebuie să visăm mai puternic atunci când este necesar* (Jünger, 1997: 228). Autorul are ficțiuni onirice variate pe marginea cărora face multiple analize. Tipurile de vise pe care le are Jünger sunt: vise de groază (cu oameni decapitați sau incendiați), vise de feerie (jocuri cu bile invizibile sau cu bile albe, într-un spațiu de sticlă), vise desprinse din real și convertite în imaginație (îl visează pe Socrate slab, tuns, îmbrăcat într-un costum de stradă bine croit), vise cu mama sa, vise tehnologice și vise „vizionare”.

Printre ficțiunile „vizionare”, există una de mare impact atât asupra autorului, cât și asupra cititorilor, datând din 28 august 1943. Totul se desfășoară în sala de așteptare a unei gări, unde un preot îi conduce, coborând printr-un coridor obscur, spre interiorul gării. Visătorul realizează că se află într-o comunitate de morți, care au ales să se purifice prin băi de fosfor. Tensiunea crește la insuportabil în pofida rugăciunii repetate. Apoi, călătorii ajung într-o încăpere luminată, îmbracă veșminte de culoare albă și se așează în fața unui pian. Acest vis figurează moartea pe tiparul călătoriei inițiatice și se construiește din simboluri tanatice universale (coborârea în umbră/ în ființă, călăuza) și din simboluri creștine (zona purgatorială, spațiul eshatologic inundat de armonie și perfecțiune, figura centrală a Divinității). Visătorul decipetează conținutul oniric, evidențiind călătoria funerară și telosul existenței umane.

Ambele jurnale promovează valorile și sentimentele umane supreme, precum: jertfa, demnitatea, „râvna spirituală”, prietenia și iubirea. Jünger crede în supremația Binelui și a iubirii asupra Răului și a urii; crede în puterea Cuvântului; crede că iubirea din lume este doar un reflex palid al iubirii transcendente și crede că viața omului este dată spre „a construi”. Mărturisește că *trăim ca să ne realizăm. Prin această realizare, moartea devine ne semnificativă – omul și-a schimbat averea pe aur, care-și păstrează cursul pretutindeni și dincolo de toate granițele. De aici sentința lui Solomon: pentru cei drepti moartea nu e decât aparență (că pe aur îl încearcă Dumnezeu în foc și îi primește ca pe o jertfă deplină). Putem deci să atingem o stare în care să nu ne amenințe nici o pierdere în clipa în care vom fi schimbați* (Ibidem: 343).

Despre „împlinirea” ființei umane face mărturisiri și Lewis, care consideră că *pocăința, credința și iubirea sunt căile acesteia, afirmând că treaba cu care trebuie să ne îndelețnicim întreaga noastră viață este aceea de a ne învăța să ne placă. Aceasta este prima și marea poruncă* (Lewis, 2005, 21). În plus, *bucuria este treaba serioasă a cerului* (Ibidem: 21), iar noi trebuie să privim la ceea ce suntem, pentru că *a te naște înseamnă a fi expus la desfătări și nefericiri, mai mari decât ar fi putut anticipa imaginația; înseamnă că drumul pe care îl alegem la fiecare răscruce este poate mai important decât credem* (Ibidem: 23).

Autorul *Lecturilor zilnice* reliefează în mod explicit sentimentul de iubire și cel de prietenie. Iubirea înseamnă doar Eros, care poate da naștere ființelor umane, dar care poate fi denaturat foarte ușor. Pe când prietenia este *cea mai naturală dintre iubiri, cea mai puțin instinctivă, organică, biologică, gregară și este absolut necesară, cere personalități goale și are nevoie de protecție divină* (Ibidem: 216).

Treburile cerești și Jurnale pariziene sunt două tipuri de jurnal, diferite în aparență, dar identice în esența lor, care prin puterea cuvântului ordonează progresiv și ierarhizează lumea (interioară și exterioară) în configurații purtătoare de sens. În plus, pentru Jünger, scrisul înseamnă salvare și rezistență la atrocitățile realității înconjurătoare. Jurnalele se situează între

o realitate palpabilă și o poetică a imaginarului literar, construite, astfel, prin interferența spațiului fizic cu cel interior.

Acknowledgements

Acest studiu a fost finanțat de către Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013, Axa prioritară 1 Educația și formarea profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazate pe cunoaștere, Domeniul major de intervenție 1.5 Programe doctorale și postdoctorale în sprijinul cercetării, în cadrul proiectului *Cercetători competitivi pe plan european în domeniul științelor umaniste și socio-economice. Rețea de cercetare multiregională (CCPE)*, Contract nr.: POSDRU/159/1.5/S/140863.

BIBLIOGRAPHY:

Ernst Jünger, *Jurnale pariziene*, trad. de Viorica Niscov, Editura Humanitas, București, 1997.
C. S. Lewis, *Treburile cerești*, trad. de Mirela Adascalitei, Editura Humanitas, București, 2005.
Ibidem, *Scrisorile unui diavol bătrân către unul mai tânăr*, trad. de Sorana Corneanu, Editura Humanitas, București, 2010.
Ibidem, *Meditații la Psalmi*, trad. de Emanuel Contac, Editura Humanitas, București, 2013.